

A kommün pénzügyi mérlege

Írta:
báró Korányi Frigyes
pénzügyminiszter

A magyarországi bolsevista uralom teljesen hű másolata volt minden vonatkozásiban az oroszországi bolsevizmusnak, tehát pénzügyi téren is. Viszont az oroszországi bolsevizmus nem egyéb, mint a Marx-féle forradalmi szocializmus betűszerint való gyakorlati elhalmozása és tanai konzekvenciáinak a végletekig való levonása. Lenin világosan kitűzött célja volt a magántulajdon elvén és a modern kapitalista termelési renden felépült polgári társadalmat — annak kultúrájával, erkölcsi felfogásával és minden társadalmi és gazdasági berendezkedésével egyetemben kíméletlenül megsemmisíteni és a kommunizmus elvének alapján teljesen új társadalmi és gazdasági rendet létrehozni. Minthogy pedig a modern szocializmus mindezeideig nem tudta még körvonalakban sem megrajzolni ez által az óhajtott új társadalmi rend belső szerkezetét, a bolsevizmus a maga működésében határozottságot és tervszerűséget csupán az eddigi intézmények és berendezkedések lerombolásánál és megsemmisítésénél mutatott, de ingadozóvá, kapkodóvá és lehetetlenné vált, mihelyt a rombolás után újat kellett volna építenie. A magyarországi bolsevizmus is csak romokat és rombolás szellemét hagyta szörnyű örökségül társadalmi, közgazdasági és pénzügyi téren egyaránt, de a nép javára, amelynek nevében gyakorolta zsarnoki uralmát, mitsem alkotott és nem köszönhetünk neki egyetlen egy új intézményt, avagy teremtőnek bizonyult egészséges gondolatot.

A bolsevista uralom Magyarországon épp úgy, mint Oroszországban, — a maga gazdasági programjának végrehajtását azzal kezdte, hogy a bankokat, a házakat, a vállalatokat, a nagybirtokot és a kereskedelmet köztulajdonba vette, illetve szocializálta és *AZ UGYNEVEZETT TÁRSADALMI TERMELES* szolgálatába állította. A munkabéreket — arra számítva, hogy a Marx által óriásnak hirdetett profit jövőre nem a henylő tőkéseknek, hanem a dolgozók tömegeinek fog jutni, a régiek háromszorosára, négyszeresére emelte. Minthogy a termelés a munkafegyelem meglazulása következtében és minden tervszerűség hiányában jelentékenyen visszafejlődött, *a vállalatok egyre nagyobb deficittel dolgoztak* és rövidesen elköltötték a bankoknál elhelyezett tőkéiket, úgy, hogy nem egy esetben *a jelentkező üzleti hiány fedezése az államra hárult*.

A kommunizmus a közfeladatok egész sorát háritotta az államra, amelyeket eddig a magán tevékenység látott el Az ezzel járó nagy költségeket a szocializált üzemek feleslegeiből hitték

fedezni, de felesleg helyett Magyarországon is ép úgy, mint Oroszországban minden vállalatnál hiány mutatkozott. Ezt adóbevételekből fedezni nem lehetett, mert az ilyenmű bevételek a kommunista rendszer természetes következtéseképpen a minimumra csökkentek. A földadó, a kisbirtok adómentesítése és a nagyobb birtokok szocializálása következtében, a házadó és a kereseti, a jövedelmi és a vállalati adók, a házak, vállalatok, a kereskedelem szocializálása következtében elmaradtak, az állami üzemek mindenike deficittel dolgozott. Nem maradt más hátra, mint túlnyomórészt a papírprésre támaszkodni és *papírpénzzel fedezni a hiányt*.

Ezt a pénzügyi gazdálkodást igyekeztek úgy feltüntetni, mintha nem a csütörtököt mondott szociális termelés természetes következménye lenne, hanem ez is a bolsevista program tervszerű végrehajtását volna hivatva szolgálni annak folytán, hogy az óriás bankjegyinfláció a pénz értékét egyre lejjebb szállítva, automatikusan közelebb viszi a gazdasági életet az óhajtott célhoz: a pénznek, a tőkés termelés-rend alapjának teljes elhalásához.

Bucharin Nikoláj, a kommunisták program járói írott füzetének XV. fejezetében a pénz szerepét illetőleg úgy nyilatkozik, hogy amikor a javak termelése és szétosztása végig meg lesz szervezve, akkor a pénz nem fog már semmiféle szerepet játszani, ami azt jelenti, hogy nem lesz szükség semmiféle pénzfizetésre, semmiféle, célra és így a pénz általában megszűnik szükséges valami lenni, tehát nem lesz szüksége rá az államhatalomnak sem, minek folytán a pénzügyi gazdálkodás elhal.

A magyarországi bolsevisták gazdasági vezetőemberei: Varga és Lengyel "népbiztosok" hasonlóképpen ismételtlen kifejtették, hogy *a kommunista rendnek pénzre, erre az általános csereeszközre egyáltalán nem lesz szüksége*, mert a javak termelése és szétosztása a köz által történvén, mindenki szükségletét természetben fogja munkajegyek ellenében megkapni és a *pénzforgalom helyébe az áruknak természetben való kicserélése, illetve kiosztása lép*. A nagy bérek szerinte egyrészt azt a célt szolgálták, hogy a kommunista rend végleges kialakulásáig a javak beszerzése terén a munkásokat egyenlő helyzetbe hozzák a tőkéssekkel, másrészt hivatva voltak a munkások előtt ad oculos világossá tenni, hogy a munkás helyzetét nagy bérekkel, illetve pénzzel javítani nem lehet és előkészíteni annak belátására, hogy rá nézve kedvezőbb, ha szükségleti javakkal természetben látják el.

A korlát nélkül való papírpénzgazdálkodással valóban sikerült a pénz értékében vetett hitet nagymértékben megingatni és a termelést, munkálkodásra való készséget, valamint a termelt javak kicserélését jóformán teljesen megbénítani. Ezzel a városi lakosságnak és általában azoknak élelmezésében, akik a mezőgazdasági termelők sorába nem tartoznak, a legsúlyosabb zavarok álltak, elő és a gazdasági élet visszasülyedt szűkkörű csereforgalom kezdetleges színvonalára, sőt sok tekintetben a gazdasági tetszhalál állapotába. Amikor a szovjet-kormány látta, hogy az általa nagy tömegben kibocsátott "fehérpénzt" a termelők nem hajlan-

dók elfogadni és kék pénze, (jó osztrák-magyar (bankjegy) már fogytán volt, a közszolgáltatások (adók, illetékek) újra való bevezetését tervezte. Így többek között *be akarta hozni a telekértékadó s a földbirtokosoktól földadó fejében a termelés 20%-át szándékozott természetben elvenni. MINDEZ A MAGÁNTULAJDON ELVÉNEK ELISMERÉSÉT JELENTETTE VOLNA ÉS A KOMMUNISTA PÉNZÜGYI POLITIKA CSÓDJÉT.* Mielőtt azonban e tervei valóra válhattak, a tanácskormány megbukott.

Ami a magyarországi szovjet-kormány pénzügyi gazdálkodását és annak eredményét illeti, az erre vonatkozó fontosabb adatokat a következőkben ismertetjük:

I. Az Osztrák-Magyar Banknál Lengyel Gyulának, mint pénzügyi "népbiztosának, első mélyreható intézkedése az volt, hogy elrendelte a bank 200 és 2 $\frac{1}{2}$ koronás bankjegyeinek hamisítását, mely célra a barik tulajdonát képezett köveket és papirost használt fel. Ezeket a köveket a Károlyi kormánnyal kötött meg egyezés alapján hozatta a bank Budapestre, hogy megfelelő ellenőrzés mellett a banktól felveendő kölcsönök alapján itt nyomassanak bankjegyeket, mivel akkoriban a növekvő bankjegyhiányon másképpen segíteni nem igen tudtak.

A bank megbízott tisztviselője csak küzdelmes vita árán tudta kieroszakolni, hogy a 200 koronás bankjegyek sorszáma 2001. sorszámmal, illetve a 25 koronás bankjegy 3001. sorszámmal kezdődjenek. Az 1 és 2 koronás bankjegy hamisítása szintén Lengyel intézkedésére történt. Ezen hamisítványok, melyeknek metszetei Budapesten készültek el, május elsején, illetve 25-ikén kerültek forgalomba.

ÖSSZESEN HAMISÍTOTTAK ÉS FORGALOMBA HOZTAK 3.719 MILLIÓ KORONA ÖSSZEGŰ BANKJEGYET.

Lengyel, mint pénzügyi népbiztos, elrendelte, hogy "Előleg egy a pénzügyi népbiztosságnak adandó kölcsönre" cím alatt a magyar központi állampénztárnak a banknál vezetett girószámlája javára 13 esetben a 500 millió korona, összesen tehát 6 $\frac{1}{2}$ milliárd korona könyveltessék és ezzel formászerint lehetővé tette, hogy a pénzügyi transzaktiók az állampénztár terhére lebonyolítottassanak.

Az állampénztár terhére készpénzfizetések és átutalások összege 8.6 milliárd korona. Ebben az összegben benne foglaltatik *az április 10-én felvett 220 millió korona, mely, mint általánosan tudott dolog, a bécsi-kommunista mozgalmak élesztésére volt hivatva.* A proletár erkölcsre jellemző, hogy midőn a beavatottak már tudták, hogy uralmuknak vége, e számla terhére még horribilis összegek vétettek fel. Így július 26-án 350 millió, 29-én 10 millió, 30-án 30 millió korona.

Hogy a bank kékjegyeiből és fehérkibocsátású bankjegyeiből váltás útján mennyit disponáltak el, megállapítani alig lehet. 1919. március 21-én a bank kékpénzkészlete 766 millió, elsőkibocsátású fehérbankjegy készlete 1207 millió korona volt, ezzel szemben augusztus 1-én kékbankjegykészlete 260 millió, elsőkibocsátású fehérbankjegy készlete pedig csupán 46 millió koronát tett ki. A kifizetett kék bankjegy összege azonban az 500 millió koronát, a

fehér bankjegy összege pedig az 1160 millió koronát jóval túlhaladja, mert a tanácsköztársasági ellenőrzés alatt álló többi pénzüintézetek kék- és jó fehérbankjegy készlete, melyet az Osztrák-Magyar Bankba tartoztak beszállítani, szintén eldisponáltott.

A hamis bankjegyek ellenében igen nagy mennyiségű kék-pénzre való beváltás engedélyeztetett. Ezek nagy része kimutatásba is foglaltatott, melyből egyes tételeknél azonban csak a váltandó összeg van feltüntetve, a cél azonban megjelölve nincs. A legdiszkrétebb, legtitkosabb intenciójú váltások, melyeken az átvevő neve nem volt feltüntetve a kimutatásban, fel sincsenek véve. Ez a legérdekesebb dokumentumok egyike, mert mutatja, hogy az a hatalom, mely a forradalmi törvényszékkel való fenyegetéssel a kékpénz "babonáját" meg akarta dönteni, kénytelen volt az élelmicikkeket, nyersanyagokat kékpénzért beszerezni, — nem bírván a konzervatív parasztság makacsságát megtörni. Ugyanekkor, hogy a kommunista uralmat erősítse, titokban azoknak, akiket magához-akart láncolni és akik a terror kifejtésének eszközei voltak, kékpénzt utalványozott.

Meg kell jegyezni, hogy a kékpénznek a szovjet-pénzzel szemben mutatkozó ázsiója folyton „emelkedett; továbbá hogy a kékpénzzel való üzérkedés mind nagyobb mérveket öltött s végül, hogy ez az üzérkedés már nem is dugva, hanem nyílt téren folyt le.

Ki kell emelnünk még, hogy Lengyel Gyula minden ellenőrzés nélkül, a hivatalos formák teljes ignorálásával, úgy a bank vagyónából, valamint a szovjet-rendeletek folytán beszolgáltatott és elkobzott belföldi és külföldi értékekből nagy összegeket eldisponált, így május 2-án körülbelül 25 millió korona értékű külföldi bankjegyet utalt ki a külügyi népbiztosságnak, illetőleg vétetett át Vermes titkár útján. Ezen összeget előtte teljesen ismeretlen fiatalemberek között osztotta szét, akik a külügyi népbiztosság igazolásával jelentkeztek nála, hogy mint a kommunizmus lelkes harcosai ezeket a valutákat rendeltetési helyükre juttassák és a "szent cél" érdekében gyümölcsöztessek.

Május 21-én 3 millió korona értékű arany koronát utaltatott ki élelmicikkek beszerzése címén.

Július 2-án Lengyel 200.000 koronát vett fel a bank pénztárából, mely összegről elismervényen kívül semmiféle feljegyzést nem adott át.

Lengyel a legféltelenebb terrorral kényszerítette az ország pénzüintézeteinek alkalmazottait, hogy a vörös hadseregbe lépjenek. Az Osztrák-Magyar Bank alkalmazottait, mint akik az ország pénzváltási szolgálatát végezték és a bankjegy-üzemek alkalmazottai voltak, nagy megaláztatások után a bevonulás alól felmentette ugyan, de miután proletárhűségükben kételkedett, állandóan terrorizálta őket. A tisztviselőkhöz intézett egyik beszédében, a június 24-iki ellenforradalomról megemlékezve, megjegyezte, hogy amennyiben a bank alkalmazottainak viselkedésében egy hasonló eset alkalmával ingadozás állna be és a munkásság, amely a tisztviselőkkal szemben amúgy is bizalmatlan, ezt észrevenné, akkor lehetetlen lesz a munkássággal szemben az egyen-

súlyt fenntartani. "És be fog következni, amint az orosz példa mutatja, egy *POGROM AZ INTELLEKTUELLEK ELLEN*, mely az önök és családjuk pusztulását jelentené."

Lengyel pénzügyi népbiztos titkára, Vermes Jenő a valutaátalakulásokat és kékpénzutasításokat intézte. Mindenről előjegyzést nem vezetett, a váltási utalványokon, — apró papírszeletek ezek — közelebbi igazolások nincsenek. Feltűnően nagy az ilyen "bemutatóra szóló" váltási engedélyek száma.

II. Ami a szovjet-gazdálkodás által a *SZOCIALIZÁLT MAGÁNVÁLLALATOKNAK* okozott pénzbeli kárt illeti, erre nézve a tanácskormány ellenőrzése alatt állott pénzügyi intézetek folyószámlái nyújtanak elretentő képet. Erre nézve 8294 *MAGÁN-VÁLLALATRA* vonatkozólag rendelkezünk adatokkal. Ezek közül a mezőgazdasági vállalatok száma 2700, az ipari és kereskedelmieké 4159, az egészségügyieké 458, az egészségügyi és jótékony intézményeké, valamint a szakszervezeteké pedig 977. Mindezeknek a szocializálás (1919. március 21.) időpontjában fennállott a pénzügyi intézeteknél összesen 1785 millió korona *követelésük*, amely a tanácskormány uralmának idején, azaz négy hónap alatt (1919. március 21-től augusztus 1-ig) 649.5 milliónyi tartozássá alakult át, vagyis a magánvállalatoknál a *vagyónállapot rosszabbodott 828 millió koronával*.

III. *SZOCIALIZÁLT PÉNZINTÉZETEK* ügyeinek vitelét az u. n. tanácskormány *PÉNZINTÉZETI DIREKTÓRIUMRA* bízta és ennek útján foganatosította rendelkezéseit. Ezenkívül a Pénzügyi Központnak is szerepe volt a rendelkezések végrehajtásánál. A tanácskormány mindenekelőtt a bankokban talált idegen valutákat és a kékpénzt harácsolta el s azon a címen, hogy ezzel élelmiszereket vásárol, külföldre vitte agitációs célokra. Ezek az értékek böröndökben, részben hivatalos futárok, részben csempészek útján kerültek Bécsbe. Majd az értékpapírokra került a sor. Elsősorban a tengerhajózási részvények (Atlantica, Léván te és Adria), majd a külföldi részvények jegyzékét és külföldön (főleg Bécsben), valamint a megszállott területen levő bankkövetelések bejelentését sürgette a pénzügyi népbizottság a legnagyobb eréllyel és ismételten az "amerikázás" vádjával illetve a pénzügyi intézeteket, amelyek igyekeztek az összeállításokat lehetőleg elhúzni. Amire a pénzügyi intézeteknél levő értékpapírok összeírása elkészült, az értékpapírok kicsempészése és eladása elé az ántánt intézkedése következtben leküzdhetetlen akadályok gördültek, úgy, hogy csak kis mennyiséget bírtak elvinni. Ezeknek is nagyobb részét Bécsben megtalálták. Csupán néhány német értékpapír és 500 darab osztrák Lloyd-részvény hiányzik.

Az u. n. tanácskormány egyelőre megengedte, hogy olyanok, akiknek fizetésük, avagy keresetük nem volt, betétjük 10%-át, de legfeljebb 2000 K-át havonként felvehessenek és értékpapírjaik 50%-a erejéig legfeljebb napi 1000 korona lombardkölcshöz vehessenek igénybe. Természetesen a bolsevisták saját híveiknek ennél jóval nagyobb összegeket is folyósítottak. Viszont a direktórium

és a pénzüzetek fehér érzelmű hivatalnokai is, akiket a kommunizmus bajba juttatott, a szabályok megkerülésével nagyobb összegeket utáltak ki.

A pénzügyi népbiztos szerette volna a folyósításokat a burzsoák részére beszüntetni, illetőleg lehető módon korlátozni, miért is utasította a direktórium egyik tagját, hogy készítsen rendelettervezetet oly irányban, hogy minden egyes természetes, vagy jogi személynek csak egy szocializált pénzüzetnél lehessen számlája. Minthogy a követelő és tartozó folyószámlák egyesítése a szocializált vállalatokat és azok bankösszekötését (amely a munkabéreket köteles volt továbbra is fizetni) erősen érintette volna, másrészt a dolog technikailag óriási nehézségekkel járt és végül egy-egy ügyfél bankköveteléseinek lakóhelyéhez legközelebb eső pénzüzethez való tömörítése kisebb intézeteket teljesen meg-rázkódtatott volna, számos fél pedig jó pénzüzetnél elhelyezett pénzét a diktatúra megszűnéskor gyöngye intézetnél találta volna, ezt a rendeletet a megbízott direktórium tag nem készítette el és a sürgetésekre azt felelte, hogy az élmunkálatok folynak. Később a pénzügyi biztosság egyik csoportvezetője kiadott ugyan egy rendelkezést, amely a számlák egyesítése tárgyában az első lépést tartalmazta, ezt azonban már nem lehetett teljesen keresztülvinni.

Egy másik utasítása a pénzügyi "népbiztosának úgy szolt, hogy a kereskedelmi cégek könyveit, tekintettel a nagy anyaghiányra, papíryanaggyá kell feldolgozni, miért is azok beszoalgtatására nézve rendelet készítendő. Ezt hetekig húzta a direktóriumnak e rendelet elkészítésével megbízott tagja, végül igen erélyes sürgetésekre oly tervezet készült, amelynek értelmében csakis a pénzüzetek és csakis oly könyveket kötelesek beszoalgtatni, amelyekben az utolsó bejegyzés 10 évnél régebbi. Az ily értelmű rendeletet azonban nem foganasították.

A 2000 koronánál nagyobb értékű ékszeres beszoalgtatását is elrendelte a tanácskormány, de az ékszeres beszoalgtatása nem járt a várt eredménnyel. Minthogy ezeket nagy tömegben úgy sem bírták értékesíteni, a népbiztos nem tartotta sürgősnek a di* rektórium egyik kommunista tagjától eredő indítványt, amelynek értelmében a magánosoknál külön bizottságok tartanak házku-tatást.

A szocializált vállalatok pénzsükségletét az eredeti rendelet szerint a Pénzüzeti Központ lett volna hivatott fedezni, azonban mindjárt április első szombatján kitünt, hogy egyetlen egy pénzüzet erre technikailag képtelen. Erre az egyes, csak elyben szocializált vállalatok pénzellátását vissza kellett utalni az illető vállalatot eddig financirozó pénzüzethez s a Pénzüzeti Központ-hoz csak az illető vállalat vagyoni helyzetét részletesen megállapító revizori jelentés alapján tényleg szocializált üzemek pénzellátása utaltatott. A vállalatok revíziója természetszerűleg —, még szabotázs nélkül is — lelkiismeretesen végezve, nagyon hosszú időt vett volna igénybe, hát még az adott körülmények között, mikor

a legtöbb vállalatnál a szakértők szabadságolása, elbocsátása folytán szinte emberfeletti munka volt, csak a megközelítően felületes kép megalkotása is.

A magyarországi u. n. tanácskormány is épp úgy, mint az oroszországi, célul tűzte ki, hogy *az összes magánbankokat egy nagy népbankká olvassza össze és így a bankügyet központosítsa.* Ez a népbank az ipari vállalatok szocializálásának befejeztével tulajdonképpen leszámoló főpénztárrá, egy központi főkönyvelőséggé alakult volna át, amely a kölcsönös befizetéseket az egyes vállalatok és a termelés egyes ágai között a számlákban eszközölt átvitellezéssel lebonyolítja. Ezzel tehát a bankügy tulajdonképpen a szociális termelésnek könyvelésévé változott volna át.

A pénzügyintézetek megszüntetése és egy állami intézménybe való összepontosítása elé azonban igen nagy akadályok gördültek, úgy hogy a kommunisták elejtették azt az első tervet, hogy a pénzügyintézeteket azonnal összeolvasztják és ennek folytán azt a gondolatot fogadták el, hogy általános felszámolások és fúziók során a kisebb intézeteket lassankint megszüntetik, illetőleg a nagyokba beolvasztják és az állam végeredményben csakis az aktív vagyona teszi rá a kezét. A pénzügyintézeteknek az állam részéről való azonnali átvétele a terhek átvállalását is jelentette volna. A felszámolások megejtésével a Pénzügyintézeti Központot bízták meg.

A Pénzügyintézeti Központ felszámoló osztályától folyton sürgették a felszámolandó cégek jegyzékét és csak erőfeszítéséi lehetett odavinni a dolgot, hogy igazán kevés számú bankcég és pénzügyintézet került a Központi Pénzügyintézethez felszámolásra. Az eredmény az volt, hogy a proletárdiktatúra bukása után a felszámoló tömegeket, mondhatni sértetlenül adták vissza jogos vezetőségüknek.

A központosítási tervvel kapcsolatban a bolsevisták számos bankfiókot szüntettek meg és egyes bankok helyiségeit kezdték igénybe venni. Hogy itt nagyobb pusztítást nem okoztak, az csakhamar bekövetkezett bukásuknak köszönhető.

A proletárdiktatúra kikiáltását követőleg a kormányzótanács elrendelte a Károlyi-féle kormány pénzügyminisztere, Szende által kiadott rendeletekkel előzetesen zár alá vett páncélrekeszek (safek) és zárletételek (ládák, bőröndök, csomagok stb.) felnyitását. Az első felnyitás alkalmával a külföldi értékpapírokat, betétkönyveket a fél neve alatt nyílt letétbe helyezték, a készpénzt (bankjegy és aranypénz), valamint az idegen valuták ellenértékét a feleknek jóvá irták. Ezen értékek közül *a külföldi valutákat és az aranypénzt a tanácskormány eldisponálta.*

A második felnyitás alkalmával a magyar értékpapírok, valamint az ékszerek kerültek ki a rekeszből a felek letété részére. A zárt letétek felnyitási művelete a páncélrekeszek felnyitásával párhuzamosan történt azzal a különbséggel, hogy a zárt letétek felnyitása annyira elhúzódott, hogy a proletárdiktatúra bukásáig a letétek fele sem nyitattott ki. A zárt letéteknél kiválasztott aranypénzek és idegen valuták ellenértéke a feleknek szintén jóvá íratott.

Az ugynevezett tanácskormány által felállított "pénzügyintézetek

direktórium" elrendelte, hogy a menekülő vidéki direktóriumok, állampénztárak, intézetek és hatóságok az értékeket mind a Magyar Általános Hitelbank trésor-helyiségeibe helyezték el.

Ily módon igen sok — ezideig még nem agnoszkált — tétel került a Hitelbankhoz megőrzésre.

Mint helyrehozhatatlan kárral járó visszaélés tehát elsősorban az aranypénzek és a külföldi valuták el diszponálása állapítható meg.

Az ékszerek az összes zárt letétekből és páncélrekeszekből a Hitelbanknál lettek beszolgáltatva, ahol most az ékszerek a fejeknek visszaszolgáltatnak.

A forradalmi kormányzótanács XVI. és LVII. számú rendeletével *a magánosok és ékszerészek aranyemüinek, drágaköveinek és egyéb ékszertárgyainak beszolgáltatását is elrendelte*. A beszolgáltatás és felbecslés helyéül az egész országra nézve a Hitelbank jelöltetett ki. A megőrzés mindenkor felenként elkülönítve történt és a tanácskormány bukása után az új kormány által elrendelt visszaszolgáltatás akadálytalanul rendben folyik. A beszolgáltatott összes ékszertárgyak kivétel nélkül megvannak, azok eldiszponálására vonatkozólag egyetlen komoly kísérlet történt, amint azt alább ismertetni fogjuk.

Megemlítendő, hogy május 1-én, amidőn a román előnyomulás következtében a proletárdiktatúra közel állott a bukáshoz, a pénztárosoknak éjszakán át az intézet épületében való tartózkodásárá nézve tettek intézkedést. E körülményből következtetve feltehető, hogy ez időpontban az ékszerek esetleges sürgős elszállítására gondoltak.

A becslőbizottság az ékszereknek a darabonként korona 500-nál, a magánfeleknek a darabonként K 200-nél kisebb értékű tárgyakat már a felbecslésnél visszaadta, az ezen összegeknél nagyobb értékű tárgyakat a Hitelbanknál a pénzügyi népbizottság letétként helyezte őrizetbe.

A vörösörség által a "burzsoák"-nál tartott házkutatások alkalmával talált értékeket bizonyára csak részben szolgáltatták be a Hitelbankhoz. Erre enged következtetni az a körülmény, hogy az értékeket tartalmazó csomagokat és ládákat rendszerint felbontva hozták és volt olyan eset, hogy a már beszolgáltatott és lepecsételt ékszerdobozt a vörösörség betekintésre visszakövetelte és egyideig magánál tartotta. A vörösörség által elkobzott értékeket a Hitelbank a vörösörség által bementett névre helyezte letétbe. Jellemző, hogy több behozott és értékeket tartalmazó ládát Szamuely Tibor névre helyeztek letétbe.

Ami a kedvezéseket illeti, érdekes felemlíteni, hogy a forradalmi kormányzótanács egyik ülésének eredményeként a pénzügyi népbiztos utasította a pénzügyi intézetek direktóriumát, hogy *GROF KÁROLYI MIHÁLYNAK*, a magyar köztársaság volt elnökének és nejének értékpapírletétjét adassa ki. *Ezenkívül a pénzügyi népbiztos protekciónak egyeseknek ékszerek is adtak ki.*

Visszaélési kísérletek is történtek, de ezek meghiúsultak a túlnyomóként nemzeti érzelmű és puritán banktisztviselők ellenállása és ügyes eljárása következtében.

Igy az ékszerbecslő bizottság vezetőjének: Rózsa Jakabnak bemondása szerint a diktatúra bukása előtt néhány nappal *Vágó népbiztos* egy gyufaskatulya mennyiségű foglalatlan briliánskövet kért a bizottság vezetőjétől, de ennek kiadására már nem került a sor.

A másik, már komolyabb visszaélési kísérlet a következőképp történt:

A tanácskormány lemondásának napján, azaz 1919. évi július 31-én délelőtt Székely pénzügyi népbiztos egy úr kíséretében megjelent a Hitelbankban és egy kis papíron ceruzával írt és Rózsához, az ékszerbecslő bizottság vezetőjéhez címzett utasítást hagyott hátra aziránt, hogy a szocializált ékszerüzleteknek a Hitelbanknál elhelyezett foglalatlan briliánsköveit a csomagokból azonnal választassa ki és adja át a kíséretében megjelent egyénnek, akit mint Karl Meyer pforzheimi kereskedőt mutatott be a bank tisztviselőinek és akinek még aznap délelőtt el kellett volna utaznia. A nyomaték kedvéért azt a szót "azonnal" alá is húzta. A papírlapon Székely népbiztos arra hivatkozott, hogy a kövek a tanácskormány által már el vannak adva.

Augenfeld bankigazgató a neki bemutatott cédula elolvasása után kijelentette, hogy azt nem tekintheti szabályszerű utasításnak és átadta azt az értékeket kezelő pénztárnoknak: Weiss Ödönnek azzal, hogy Peller üzleti biztosnak mutassa be s kérjen döntést.

Weiss Ödön a kommunisták által kirendelt Peller üzleti biztossal közölte, hogy a drágaköveknek az utasítás értelmében való kiválasztására, legalább 3 napi idő szükséges, minthogy a szocializált ékszerüzletektől lefoglalt áru néhány száz csomagban fekszik és csak a csomagok felbontása után konstatalható, hogy melyikben van az utasításban megjelölt drágakőmennyiség. (Székely ugyanis élőszóval egymillió márka értékről tett említést.) Erre Peller oly irányban döntött, hogy Weiss rendben, szabályszerűen bontassa fel a csomagokat, készíttessen jegyzéket azokról a tételről, amelyek a Székely által adott utasítás értelmében kiszolgáltatandók volnának és ezen jegyzék alapján a pénzügyi főosztállyal hivatalosan érintkezésbe fog lépni aziránt, hogy a pénzügyi főosztály szabályszerűen aláírt és bélyegzővel ellátott utalványozó rendeletet küldjön ez ügyben a Hitelbankhoz. Időközben Földes ékszerész, aki az ékszerbecslésnél becsüs gyanánt működött, intézkedett aziránt, hogy az ékszerészek budapesti ipartestületének vezetősége a kiszolgáltatásról tudomást szerezve, az itteni külképviseleti hatóságok útján intézkedést eszközöljön ki arra vonatkozólag, hogy az állítólagos Karl Meyer azon esetben, ha a drágakőmennyisége; neki mégis ki kellene szolgáltatni, feltartóztatható legyen. Közben megérkezett Rózsa is, akinek a történeteket elmon-

dották, amire Rózsa jellemzően, egészen felindulva, megjegyezte: "Ez meg akar lógni".

Rózsa érintkezésbe lépett telefonon Székelylyel és közölte vele, hogy az utasításnak azért nem tehet eleget, mert az ékszereket több csomagban őrzik; a csomagokat fel kell előbb bontani és újra felbecsültetni, hogy az eladási értéket megállapíthassa, mire Székely ragaszkodott az utasítás azonnali keresztülviteléhez és nem volt hajlandó a szabályszerű technikai lebonyolításhoz szükséges halasztásról tárgyalni. Majd midőn újra telefonáltak halasztás kieszközlése céljából, Székely népbiztos újra a leghatározottabban ragaszkodott az utasítás rögtöni keresztülviteléhez.

Az állítólagos Karl Meyer Földes ékszerésszel és Rózsával, a becslőbizottság vezetőjével, az ékszertrezorban helyszíni szemlét tartott és Rózsának és a többi jelenlévőknek arra a magyarázatára, hogy a köveket aznap semmi esetre sem kaphatja meg, eltávozott. Erre a gyanakodó banktisztviselők Székely népbiztos különös utasítását tudomására hozták Lengyel és Varga népbiztosoknak, akik teljesíthetőnek mondták az utasítást, de technikai nehézségek miatt a halasztást indokoltak jelentették ki.

Úgy Lengyelnek, mint Varga népbiztosnak a halasztásra vonatkozólag adott rendelkezéséből látható, hogy Székely utasítása nem a kormányzótanács határozatán alapult és erről a rendelkezésről a népbiztosoknak valószínűleg előzőleg nem volt tudomásuk.

Ugyanaznap délelőtt Földes ékszerész a parlament folyosóján Lengyel népbiztosra várt, találkozott az állítólagos Karl Meyerrel, *aki most már vörös katona egyenruhában* volt és ugylátszik ugyanez ügyben valakivel érintkezni kívánt.

Mínthogy így a visszaélés szándéka nyilvánvalóvá lett, a tisztviselők délután a bankba nem mentek be és így lehetetlenné tették az utasítás végrehajtását. A szovjetkormány még aznap este lemondott és elmenekült.

A proletárdiktatúra kikiáltásakor a Magyar Bank kommunista hivatalnokai hatalmukba kerítették az intézetet. Megalakították a bank direktóriumát, amely május közepén két összegben 42 millió koronát vett ki az Osztrák-Magyar Bankból az intézet folyószámlájára. A banknak azok a tisztviselői, akik nem voltak kommunista érzelműek, meg akarták menteni a pénzt és amikor megtudták, hogy a milliókat Fenyő Andor bécsi gazdasági követ viszi fel Bécsbe, úgy intézkedtek, hogy Bruckban a határvizsgálatnál jelen legyen Elfer cégvezető is, aki a bécsi magyar banknak megbízható vezetője volt. Bruckban az osztrák határrendőrség a negyvenkét milliót kiadta Elfernek. Ilyenképpen sikerült a bank pénzét megmenteni. Az ügy jelenleg rendőri nyomozás alatt áll.

IV. A tanácskormány Budapesten és közvetlen környékén, valamint a városban a *házakat is köztulajdonba vette* a munkásházak és tisztviselői házak kivételével.

Ennek a szocializálásnak eredményét a magyar postatakarék-pénztárnál vezetett házbérszámla tünteti fel. Eszerint: .

	Bevétel	Kiadás ⁷
a) Budapesten	50,375.000 K	18,249.000 K
b) Budapest közvetlen környékén (Albertfalva, Budafok, Csepel, Érzsébetfalva, Pestszentlőrincz, Pestujhely, Rákospalota, Ujpest, Kispest	1,514.000 „	836.000 „
c) 13 városban	3,019.000 „	417.000 „
Összesen	54,908.000 K	19,502.000 K

Az egész kezelésből a fővárosra esik a bevételnek 92%-a, kiadásoknak 6%-a, a vidékre esik a bevételeknek 8%-a, a kiadásoknak 6%-a. A házáde alapjául megállapított tiszta házbérszámlelem 1918-ban Budapesten 222,115.000 K volt, melyből négy hónapra kerekén 74,038.000 K esik, ezzel szemben a házbérszámla budapesti bevétele 50,375.000 K volt. Győrben a házáde alapjául megállapított tiszta házbérszámlelem 1918-ban 5,025.000 K volt, melyből négy hónapra kerekén 1,675.000 K esik, ezzel szemben a házbérszámla győri bevétele mindössze 748.000 K volt. Ezekből az adatokból is látható, hogy a kommunizmus hatása kevésbé érvényesült a vidéken, mint a fővárosban.

Rákospalotán a kiadás 44,000 K ával meghaladta a bevételt.

A házbérszámla bevétele hónapról hónapra csökkenő tendenciát mutatott, amiből arra is méltán következtethetünk, hogy a házbérek befizetése körül mulasztások, sőt visszaélések is történtek.

A kiadások a következőképen csoportosíthatók:

a lakásbiztosságnak	6,000.000 K
a lakatosok direktóriumának	2,000.000 „
az egyesített bádogos- és szerelőipari központnak	2,000.000 „
a Magyar Gázizzófény R. T.-nak	100.000 „
munkabérekre	6,371.000 „
anyagokért	1,088.000 „
eszközökért (seprük, stb.)	491.000 „
egyéb kiadások	1,448.000 „
Összesen	19,502.000 K
A bevételek összege	54,908.000 K
A kiadások összege	19,502.000 „
Maradvány	35,406.000 K

Ha figyelembe vesszük, hogy a kiadások között csak a legszükségesebb javítási kiadások foglaltatnak és hogy a házak szocializálása esetén helyes gazdasági számítás mellett a bevételek jelentékeny részét amortizációra, a lakosság szaporodásához képest további új házak építésére; a keresetképtelen háztulajdono

sok eltartására, a rohamosan növekedő kezelési költségekre kellett volna fordítani: megállapítható, hogy az állam (a köz) a házak szocializálásával feltétlenül rosszul járt volna, mert annyi bevételi felesleg sem maradt volna, mint amennyit a régi rendszer szerint adóban vett be. A házak szocializálása során kétségtelenül kitűnt, hogy a közre nézve a leggazdaságosabb, ha a házak építését, fenntartását és kezelését a leggazdaságosabban a magán-tevékenység tudja ellátni és ugyancsak a lakók igényeit is a legjobban képes kielégíteni.

V. Ami pedig az állami pénzügyek terén folytatott kommunista gazdálkodást illeti, a következő kimutatás szolgál tájékoztatással:

Költségvetésszerű kezelés:

	Bevétel (Lerovás)	Kiadás (Lerovás)
a) Tárcák:		
1. Tanácsköztársaság elnöksége.....	305.000 K	3,498.000 K
2. Államadósági kezelés	1,892.000 „	31,680.000 „
3. Kisebb tárcák	3,213.000 „	6,153.000 „
4. Külügyi népbiztosság	777.000 „	19,623.000 „
5. Német népbiztosság	11.000 „	3,436.000 „
6. Ruzska-krajnai népbiztosság	1,041.000 „	9,213.000 „
7. Belügyi népbiztosság	3,232.000 „	195,713.000 „
8. Pénzügyi népbiztosság	240,706.000 „	189,365.000 „
9. Szociális termelési népbiztosság	15,626.000 „	74,679.000 „
10. Földművelésügyi népbiztosság	75,659.000 „	88,407.000 „
11. Közoktatásügyi népbiztosság	2,923.000 „	230,412.000 „
12. Igazságügyi népbiztosság	9,123.000 „	47,612.000 „
13. Munkaügyi és népjóléti népbiztosság	1,536.000 „	159,911.000 „
14. Hadügyi népbiztosság	114,770.000 „	3,307,372.000 „
15. Vörös őrség	2,817.000 „	514,162.000 „
16. Közellátási népbiztosság	— „	8,172.000 „
Együtt I—16.	473,631.000 K	4,889,408.000 K
b) Üzemek:		
1. Államvasutak	133,699.000 K	430,999.000 K
2. Pósta, távirda és távbeszélő ..	23,682.000 „	65,045.000 „
3. Póstatakarékpénztár	2,368.000 „	17,069.000 „
4. Állami vágányok	42,627.000 „	98,259.000 „
Együtt I—4.	202,376.000 K	611,372.000 K
c) Kölcsön:		
Az Osztrák-Magyar Banktól	6,500,000.000 K	—
Együtt	6,500,000.000 K	—
Költségszerű kezelés összege ...	7.176,007.000 K	5.550,780.000 K
II. Alapok kezelése együtt	37,414.000 „	28,284.000 „
III. Bizományos kezelés	26,369.000 „	1.486,926.000 „
IV. Direktóriumoknak előleg....	1,109.000 „	62,882.000 „
V. Szállítmányok és ellátmányok	1.886,751.000 „	1.886,751.000 „
Főösszeg (I—V.) ...	—	8,965,523.000 K
A. bevételek főösszegével	9.127,650.000 K-val	
szemben a kiadások főösszege	8,965,523.000 K	
a maradvány tehát	162,127.000 K	

Ez összeggel (túlnyomórészt ugynevezett szovjetpénzben) a központi állampénztár pénzkészlete, valamint az államkincstárnak az Osztrák-Magyar Banknál és a Postatakarékpénztárnál fennálló giró-számlakövetelése emelkedett. Nem hagyható azonban figyelmen kívül az a körülmény, hogy a fentebb emiített s 9 milliárdot meghaladó bevételben az Osztrák-Magyar Banktól igénybe vett 6,500.000.000 K "kölcson" is bentfoglaltatik. Ez összeg levonása után a fentebb emiített maradvány helyett 6,337.873,000 K kiadási többlet mutatkozik.

Az I. részben bentfoglaltatnak azok a kiadások is, melyek a közhatóságok (közhivatalok) és egyéb állami intézmények javára a tanácskormány ellenőrzése alatt állott pénzügyintézetekhez folyószámlára átutaltattak.

Az I. b) 3. tétel alatti (postatakarékpénztári) kezelés nem foglalja magában az állami házbérszámla kezelését.

A III. alatti bizományos kezelésben pedig bentfoglaltatnak azok az összegek is, amelyek egyes pénzügyintézeteknek ellátmányul, valamint egyes szocializált vállalatok javára az egyes pénzügyintézeteknél vezetett folyószámlák javára utalványoztattak.

Az 1917—1918. évi költségvetési előirányzatban az állami kiadások évi összege ..... 3.003.489.165 K-val

állapítottat meg. Minthogy folyó évi március 21-től július 31-ig beruházások nem fogantatottak, ebből az összegből levonandó a beruházásokra előirányzott ..... 233.480.524 K

s az így maradó ..... 2.770.008.641 K

lesz az az összeg, mely a kimutatás adataival összehasonlítva, a tanácskormány gazdálkodásának e részéről kellően tájékoztat.

A tanácskormány most tárgyalt 132 napi gazdálkodása a tárcaszerű kezelésnél és az üzemeknél 5,500.080.000 K kiadást eredményezett. Ezzel szemben az 1917-1918. évre előirányzott kiadási összegből 132-napra kereken mindössze 1,001.985.000 K esik. Különös figyelmet érdemel az a körülmény, hogy ez utóbbi összegben a királyi udvartartás, a kabinet iroda, az országgyűlés költségeire és a volt közözügyi kiadásokra, valamint a Horvát-Szlavonországokra eső kiadások 132 napi részösszegei is bentfoglaltatnak, míg az előbbi kiadási összeg — a székesfővároson kívül — mindössze 16 vármegye adatait tünteti fel.

Az 1917—18. költségvetési évre előirányzott ..... 3.003.535.811 K

bevételeiből 132 napra ..... 1.086.210.000 K

esik. Ezzel szemben a tanácskormány működése

alatt a tárcaszerű és üzemi bevételek 132 napi

összege ..... 076.007.000 K

volt.

A kiadások 400%-ot meghaladó emelkedésével szemben, a bevételeknél tehát csaknem 40%-nyi csökkenés mutatkozik.

Ennek csakis az ország teljes anyagi összeomlása lehetett volna az eredménye.